

Matkailunkestävää Suomea rakentamassa

VEIJOLA, SOILE (2023; toim.) *Matkailunkestävä Suomi? Vastuullinen suunnittelu kulttuuri- ja luontoympäristöissä*, 500 s. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.

Matkailun sosio-ekologiset haasteet ovat herättäneet keskustelua niin matkailututkimuksessa kuin mediasakin. Matkailu kytkeytyy ympäristökriiseihin ja epäoikeudenmukaisuuksiin sekä paikallisella että maailmanlaajuisella tasolla. Haasteita lisää matkailijamäärin ja matkustusetäisyyksien kasvu globaalin tulotason ja väestönkasvun myötä. Suomi ei jää paitsi tästä kasvusta, sillä ilmastonmuutos ja erilaiset sosiaaliset ilmiöt vetävät matkailijoita Suomeen enenevässä määrin. Tätä taustaa vasten Soile Veijolan toimittama *Matkailunkestävä Suomi? Vastuullinen suunnittelu kulttuuri- ja luontoympäristöissä* esittelee keinoja, joilla matkailu voi ”oikeuttaa ja luoda itsensä uudelleen ympäristökriisiä läpikäyvässä maailmassa, jossa myös matkailun ehdot ovat muuttuneet” (s. 15).

Teos lähestyy matkailun kestävyttä ja vastuullisuutta matkailusuunnittelun näkökulmasta, mikä tuo teksteihin käytännön otteen. Teos *Matkailunkestävä Suomi* jakautuu viiteen osaan ja johdattelee lukijan näin Suomen matkailusuunnittelun historiaan, hyvinvointinäkökulmiin, osallisuuteen, matkailurakentamiseen sekä infrastruktuuriin. Kirjaa ovat olleet kirjoittamassa eri alojen asiantuntijat, mikä kuvastaa matkailututkimuksen monialaisuutta. Luvut ja puheenvuorot pureutuvat muun muassa kaupunkiluontoon, maankäyttöön, kulttuurisensitiivisyyteen, kaavoitukseen, kiertotalouteen sekä yhdyskuntainfrastruktuuriin matkailun kestävyden näkökulmasta.

Teos ei sinänsä luo mitään uutta tai mullistavaa, mutta tekee laajan katsauksen eri tieteenalojen näkökulmiin ja tutkimusaiheisiin ja esittää ne Suomen matkailun kontekstissa. Kuten kirjassa tiedostetaan, aiheita ja asiantuntijoita riittäisi Suomessa ”toiseenkin – ja vaikka kolmanteenkin – kirjoituskokoelmaan”. Kirjoittajien moninaiset taustat ja kirjan teemat osoittavat, ettei matkailu tapahdu omassa kuplassaan vaan vaatii panoksia monilta eri sidosryhmiltä yhteiskunnassa. Monialaisuudesta huolimatta tekstit ovat yleistajuisia. Käytetyt käsitteet avataan kattavasti lähteitä apuna käyttäen, mikä on yksi syy, minkä takia teos sopisi hyvin esimerkiksi opetukseen – kirjan lukijan ei tarvitse olla matkailusuunnittelun asiantuntija kirjaa lukeakseen.

Teoksessa käydyt keskustelut teemojen ympärillä korostavat matkailun suunnittelua paikan ja paikallisten ehdoilla. Esimerkkejä löytyy joka kappaleesta: paikallistason tietämys on tärkeää niin globaalien ympäristömuutosten hillinnässä kuin maankäytön ja kaavoituksen suunnittelussa, kiertotalous matkailurakentamisessa tuo parhaimmillaan esille paikan erityispiirteet,

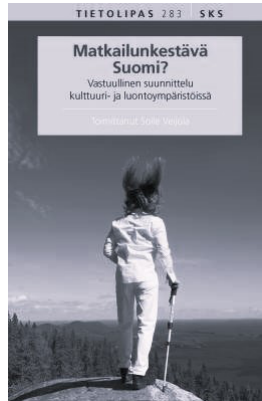
mitä myös nykymatkailijat arvostavat, ja korjausleirit tai aistikokemukset kaupunkiluonnossa kiinnittävät ihmisen ruumiillisesti paikkaan. Jälkisanoina paikallisuuden ja paikan merkitys tiivistetään hyvin (s. 489): ”Paikallisten paikantuntijoiden tietojen ja taitojen varassa matkailu sopeutuu paikkaan, eikä pakota paikkaa sopeutumaan tilapäisvieraiden palvelemiseen oman hyvinvointinsa ja luonnon kustannuksella”. Koska matkailu on kiinteä osa paikkojen dynamiikkaa, yhteiskunnan rakentajien ja päättäjien olisi tärkeää ymmärtää matkailun kestävyttä syvemmin.

Teoksessa vastuullisesti toteutettu matkailu nähdään kestävä kehityksen edistäjänä. Argumenttia on käytetty jo pitkään oikeuttamaan matkailun kasvua ja kehitystä, mikä on hyvistäkkin aikeista huolimatta lisännyt matkailun ongelmallisuutta ympäristön ja paikallisten hyvinvoinnin heikentäjänä. Merkilläpantavaa kuitenkin on, että jo esipuheessa Veijola määrittelee kestävyuden monilajisen kestävyden kautta eli kaikkien eliolajien ja ekosysteemien hyvinvointia tukevana toimintana. Monilajinen lähestymistapa muuttaa käsitystämme ihmiskeskeisestä ja usein taloutta suosivasta

kestävyyksikäsitteestä (Rupprecht ym. 2020). Kun luontoa ei nähdä ainoastaan resurssina, myös matkailulla on paremmat mahdollisuudet olla ympäristökriisien torjuja. Tämän tyyppisiä todellisuus- ja tietokäsityksien muutoksia kirjassa peräänkuulutetaan. Ihmisen vastuuta monilajisessa maailmassa herätellään muun muassa relationaalisen ajattelutavan ja Donna Harawayn käsitteen *response-ability* kautta.

Paikan keskeisyys ja kaikkia kunnioittavat vuorovaikutussuhteet ovat tärkeitä periaatteita uudistavassa matkailussa (*regenerative tourism*), jonka mahdollisuuksiin on tartuttu koronapandemian jälkeisenä aikana matkailututkimuksessa ja kasvavissa määrin myös Suomen matkailualalla. Osasta *Matkailunkestävän Suomen* ehdotuksista ja visioista voidaan löytää uudistavaa ajattelua, vaikka uudistavan matkailun termi mainitaan vain kerran ohimennen. Uudistava matkailu haastaa nykyisen talouskasvu tavoittelevan matkailujärjestelmän ja pyrkii pikemminkin kasvattamaan elävien systeemien (eli esimerkiksi matkakohteenakin toimivien paikkojen) kapasiteetteja (Bellato ym., 2022). Jos matkailujärjestelmä toimisi paikkojen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja kestävyttä edistävänä voimana, voisi matkailuala helpommin oikeuttaa olemassaolonsa.

Siitä huolimatta, että ajattelumuutoksen elementtejä esitellään, kirjan tarjoamat ehdotukset laajempaan järjestelmämuutokseen jäävät löyhiksi. Teoksessa kritisoidaan aika ajoin matkailun määrällistä kasvua, ja rivien välistä voi löytää merkkejä kohtuutaloudesta (*degrowth*). Nämä voi tulkita kritiikiksi vallitsevaa talousjärjestelmää kohtaan, mutta olohuoneen virtahepoa eli kapitalismia ei uskalleta nimetä. Toisaalta, kuten kir-



jan nimikin viittaa, teoksessa keskitytään siihen, miten Suomi ”kestää” (kasvavan) matkailun. Painopiste ei ole niinkään matkailun hillinnässä vaan hallinnassa. Toiseen jälkisanoina huomautetaan kirjan perustuvan realismiin. Realisminäkökulma määrittää ympäriryöreyttä, mutta se voidaan tulkita myös näin: matkailu toimii valtaosin kapitalistisessa järjestelmässä, minkä takia matkailun kestävyyskriisin juurisyihin pureutuvat järjestelmämuutokset jäävät vielä utopistisiksi. Diplomaattinen ote voi olla jopa turhauttavaa, sillä tiedossamme ovat erilaiset kasvutaloutteen kietoutuvat ympäristökriisit. Se, mikä tuntuu nyt utopialta, voi tulevaisuudessa olla realismia. Siksi jälkisanojen utopiakuvaukset ovat lohduttavia pilkahduksia matkailun mahdollisista tulevaisuuksista.

Teos jättää ainakin kirja-arviota kirjoittavan lukijan lopuksi pohtivaan tilaan. Loppujen lopuksi paljon puheenaiheita jää pois eli toinen tai vaikka kolmaskin kirjoituskokoelma olisi tarpeellinen. Millaisia kappaleita saisi esimerkiksi lähimatkailun tai maata pitkin matkustamisen suunnittelusta? Näin valokeilaan pääsisi kohteeseen matkustaminen, joka jää usein matkailututkimuksessa vähemmälle huomiolle, vaikka onkin kestävyiden kannalta merkittävä teema. Suomen tapauksessa yksi mahdollinen kirjoitusaihe voisi olla mökkeilyn vastuullisuus. Miten esimerkiksi mökkeilyn hiilijalanjälkeä saadaan pienennettyä ja mikä on mökkeilijöiden luontosuhteen merkitys kestävyyskysymyksissä? Filosofista pohdintaa voisi saada aikaan myös matkailun tarkoituksesta. Miksi ylipäätään matkustamme ja voisiko merkityksellistä elämää löytää jatkossa enemmän kotipiiristä?

Jostain on kuitenkin aloitettava, eikä järjestelmä- tai ajatusmallimuutosta tehdä hetkessä. Tämän takia teos on ehdottoman tärkeä askel kohti aidosti matkailun kestävästä Suomea. Kirja enteilee uutta aikakautta: se kyseenalaistaa talouskeskeistä matkailukehitystä ja tarjoaa vaihtoehtoisia toimintatapoja monilajiseen hyvinvointiin pohjaten. Erityisesti teoksen suomenkielisyys lisää teoksen arvoa, sillä kriittiset avaukset matkailun kestävydestä (tai kestävämmästä) eivät ole kovin yleisiä suomenkielisessä kirjallisuudessa. *Matkailunkestävä Suomi* on tähän päivään tehty opus, jota voi suositella kaikille Suomen matkailu- ja yhteiskuntasuunnittelijoille, päättäjille, tutkijoille ja opiskelijoille.

KIRJALLISUUS

- Bellato, L., Frantzeskaki, N. & Nygaard, C. A. (2022) Regenerative tourism: A conceptual framework leveraging theory and practice. *Tourism Geographies* 25(4) 1026–1046. <https://doi.org/10.1080/14616688.2022.2044376>
- Rupprecht, C. D. D., Vervoort, J., Berthelsen, C., Mangnus, A., Osborne, N., Thompson, K., Urushima, A. Y. F., Kóvszka, M., Spiegelberg, M., Cristiano, S., Springett, J., Marschütz, B., Flies, E. J., McGreevy, S. R., Droz, L., Breed, M. F., Gan, J., Shinkai, R. & Kawai, A. (2020) Multispecies sustainability. *Global Sustainability* 3, e34. <https://doi.org/10.1017/sus.2020.28>

ROOSA RIDANPÄÄ

*Maantieteen tutkimusyksikkö,
Oulun yliopisto*